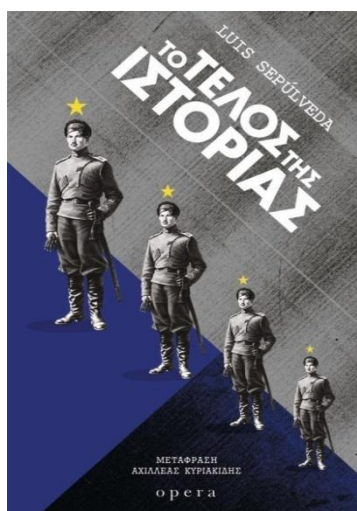

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

161^η (τηλε-)Συνάντηση της Λέσχης Αστυνομικής Λογοτεχνίας
(17.02.2022)

Luis Sepúlveda (1949-2020)

Το τέλος της ιστορίας
(Εκδόσεις Opera - 2017)

El fin de la historia (2015)
(Μετάφραση - Αχιλλέας Κυριακίδης)

«Η Βερόνικα σιωπούσε. Ο Κρασνόφ, ο Κοζάκος, την άρπαξε από τα μαλλιά και της έταξε την ελευθερία της αν του έδινε τη διεύθυνση της κρυψώνας μου. Η Βερόνικα τη γνώριζε και σιωπούσε. Σφάδαζε απ' τον πόνο σε κάθε βασανιστήριο και σιωπούσε. Η σιωπή της ήταν η μεγαλύτερη απόδειξη της αγάπης της για μένα και τους συντρόφους. Η Βερόνικα αποφάσισε να ξεχάσει το μηχανισμό που οδηγεί τις λέξεις από το αίσθημα στο στόμα, και με όση μαχητικότητα της είχε απομείνει φτερούγισε μακριά από το βασίλειο του Κοζάκου».

Ο Λουίς Σεπούλβεδα και η γυναίκα του, η ποιήτρια Κάρμεν Γιάνιες, δεν μίλησαν ποτέ για τα βασανιστήρια που άντεξαν στις φυλακές του δικτάτορα Πινοσέτ, εκείνος δύομισι χρόνια, εκείνη περισσότερα. Γιατί; «Μα από σεβασμό για τους συντρόφους που πέθαναν» έλεγε ο ίδιος ο συγγραφέας το 2011. «Δεν είμαι επιδειξίας να δείχνω τις πληγές μου. Υπάρχει αυτό που λέμε ηθική του συγγραφέα». Το ίδιο κι εκείνη: έγραψε στίχους για τη βία, το αίμα, τον θάνατο, αλλά λέξη για τον εαυτό της.

Όταν εκλέχτηκε ο Αγιέντε στη Χιλή, παντρεύτηκαν και απέκτησαν έναν γιο. Εκείνος μπήκε στην ομάδα προστασίας (GAP) του «γιατρού» ενάντια στους ακροδεξιούς παραστρατιωτικούς, και τον συνέλαβαν το 1973 μετά το

πραξικόπημα. Απελευθερώθηκε χάρη στην παρέμβαση της Διεθνούς Αμνηστίας, οδηγήθηκε στην εξορία και δραπέτευσε για να ενταχθεί στην Ταξιαρχία Σιμόν Μπολίβαρ και να πολεμήσει για την ελευθερία στη Νικαράγουα.

Εκείνη τη συνέλαβαν αργότερα και τη... φιλοξένησαν στην κόλαση της Βίλας Γκριμάλντι, όπου οι παράνομες κρατήσεις, οι αποκεφαλισμοί, τα βασανιστήρια και οι δολοφονίες δεν είχαν τελειωμό, αλλά άντεξε και κατάφερε να φτάσει με το παιδί, στη Σουηδία, το 1981.

Οι δρόμοι του ζευγαριού χώρισαν για μια εικοσαετία. Εκείνος έκανε ζωή αντάρτη μέχρι τα 30 του, έπειτα αφοσιώθηκε στον οικολογικό ακτιβισμό και στην αρθρογραφία, και στα 37 του, το 1986, ξεκίνησε τη συγγραφική διαδρομή που τον έκανε διάσημο. Έκαναν άλλες οικογένειες στην Ευρώπη, όμως το 1997 αποφάσισαν να ζήσουν μαζί, στη Χιχόν της Ισπανίας.

Εκεί, τον Ιούλιο του 2016, ο Σεπούλβεδα ολοκλήρωσε το *“Τέλος της Ιστορίας”*: το πρώτο και μοναδικό έως τώρα μυθιστόρημά του που καθρεφτίζει, μέσα από τα απαραίτητα λογοτεχνικά φίλτρα, την περιπέτεια της ιδιωτικής ζωής του και είναι αφιερωμένο στην Κάρμεν: την κρατούμενη με τον αριθμό 824.

Για τον Αμερικανό Φράνσις Φουκουγιάμα, το *“Τέλος της Ιστορίας”* σήμαινε το τέλος των κοινωνικών επαναστάσεων. Ποιο είναι όμως το νόημα αυτού του αφορισμού για έναν παλαίμαχο επαναστάτη που, όπως ο Σεπούλβεδα, συνειδητοποιεί τις αδυναμίες των μετα-δικτατορικών δημοκρατιών στη Λατινική Αμερική; Όταν κατέρρευσε το καθεστώς του απαρτχάιντ, ο Νέλσον Μαντέλα καλούσε τον λαό της Νότιας Αφρικής να συγχωρήσει, αλλά να μην ξεχάσει (*“forgive but not forget”*). Αντίθετα, ο Σεπούλβεδα με τη στάση του και τα βιβλία του επιμένει στο *“δεν ξεχνώ-δεν συγχωρώ”*. Τι σημαίνει αυτό στην καθημερινή πράξη;

Πώς το αντιλαμβάνονται εκείνοι που αγωνίστηκαν για έναν πιο δίκαιο κόσμο και καλούνται να κάνουν συμβιβασμούς για χάρη μιας κίβδηλης ομαλότητας; Κι από την άλλη, είναι άραγε το ξεκαθάρισμα των παλιών λογαριασμών ο δρόμος που θα θωρακίσει καλύτερα τις σύγχρονες δημοκρατίες;

Τέτοια πολιτικά και ηθικά ερωτήματα θέτει το *“Τέλος της Ιστορίας”*, που μαζί με τη *“Σκιά του εαυτού μας”* (Opera - 2009 / Μετάφραση, Αχιλλέας Κυριακίδης) είναι ίσως τα σημαντικότερα μυθιστορήματα της ωριμότητας του Σεπούλβεδα. Στο *“Τέλος της Ιστορίας”*, ένα πολιτικό μυθιστόρημα με αστυνομική πλοκή, ο συγγραφέας (βρισκόμενος στην ηλικία των 67 ετών κατά τη συγγραφή του βιβλίου) χρησιμοποιεί τις παλιές πρώτες ύλες του κι όμως μπαίνει στην καρδιά της πιο επίκαιρης συζήτησης, για το αγωνιστικό παρόν και το επαναστατικό μέλλον.

Η δράση τοποθετείται στο 2010, αλλά ο αναστοχασμός που την τροφοδοτεί παίρνει υπόψη του την επέτειο των 100 χρόνων από την Οκτωβριανή Επανάσταση. Βρισκόμαστε πλέον στην εποχή της ανεπιθέσης του νεοφιλελευθερισμού και της πολυδιάσπασης της Αριστεράς.

Πρωταγωνιστής και alter ego του στο “*Τέλος της Ιστορίας*” είναι ένας αλλοτινός ελεύθερος σκοπευτής του αντιδικτατορικού αγώνα, που παγιδεύεται από τον υπόκοσμο της εξουσίας και εξωθείται να σκοτώσει τον προκλητικό αρχιβασανιστή της Βίλας Γκριμάλντι που είναι έγκλειστος σε φυλακή πολυτελείας. Τι θα κάνει;

«Αγωνίζομαι για να μην ξεχάσω ότι είμαι ελεύθερος»

Ο παππούς του Μιγκέλ Κρασνόφ, αρχιβασανιστή στη δικτατορία Πινοσέτ, ήταν ο Κοζάκος αταμάνος Πιοτρ Νικολάεβιτς Κρασνόφ, υποστράτηγος του ρωσικού Αυτοκρατορικού Στρατού που νικήθηκε από τον Κόκκινο Στρατό, και στον οποίο ο Τρότσκι χάρισε τη ζωή το 1918. Παρέμεινε ωστόσο αμετανόητος αντιμπολσεβίκος όπως κι ο γιος του που πίστεψε στο Ράιχ, και τελικά κατέληξαν μαζί, το 1947, στη θανατηφόρα αγκαλιά του Στάλιν.

Με εξαιρετική μαεστρία, ο Σεπούλβεδα συνδέει τους πρωταγωνιστές του “*Τέλους της Ιστορίας*” με ένα πλήθος από ιστορικά πρόσωπα της πολιτικής, στρατιωτικής και λογοτεχνικής σκηνής που παραπέμπουν σε αγώνες για την ελευθερία και στην καταστολή τους. Και μετατοπίζει τη δράση από την Πετρούπολη, τη Γιάλτα, το Μόναχο ή τη Μόσχα έως το Σαντιάγο, για να εστιάσει τελικά στην ολισθηρή και παραπλανητική μετα-δικτατορική και μετα-δημοκρατική πραγματικότητα της Λατινικής Αμερικής, αναδεικνύοντας την ανθρωπολογία της κατά τον 21ο αιώνα.

Ο συγγραφέας εφαρμόζει την τακτική της γραφής ως μνήμης, όπλου, αγώνα με διαχρονική συνέπεια. Η ιστορία του, κοφτή, ελλειπτική, απλωμένη σε μικρά κεφάλαια, ασφυκτιά από τον όγκο των περιπτώσεων και των γεγονότων, κι από το εύρος των αποστάσεων που καλύπτουν χώρες από όλη τη γη.

Μέσα στην παγκοσμιοποιημένη μας εποχή λοιπόν, ένα παγκοσμιοποιημένο μυθιστόρημα, 183 σελίδων όλων κι όλων, που πατάει γερά όμως σε άλλα βιβλία, κίνητρο ισχυρό για τον φιλέρευνο αναγνώστη. Από τη μια “*Οι δέκα μέρες που συγκλόνισαν τον κόσμο*” του Τζων Ρηντ, το κλασσικό πόνημα του αμερικανού συγγραφέα, που αποδίδει με λεπτομέρειες τις μέρες εκείνες της Ρωσικής Επανάστασης που οδήγησαν στη δημιουργία της Σοβιετικής Ένωσης. Από την άλλη, στο βιβλίο του Αμερικανού οικονομολόγου Φράνσις Φουκουγιάμα, “*Το τέλος της Ιστορίας και ο τελευταίος άνθρωπος*”, στο οποίο ο συγγραφέας διατείνεται ότι επήλθε το τέλος της Ιστορίας μετά την κατάρρευση του Τείχους του Βερολίνου και των καθεστώτων των ανατολικών χωρών, άρα οι κοινωνικές εντάσεις και επαναστάσεις έχουν τελειώσει, και ηρεμία και αρμονία θα επικρατεί πλέον από εδώ και πέρα στον, υπό την κυριαρχία του νεοφιλελευθερισμού, διαφεντευόμενο κόσμο. Από κοντά, το βιβλίο του αρχαίου Κινέζου φιλοσόφου Σουν Τσου “*Η τέχνη του πολέμου*”, όπου ο φιλόσοφος δίνει με λεπτομερειακή εμμονή σοφές συμβουλές και τακτικές για τον τρόπο επιτυχίας και νίκης σ’ έναν πόλεμο, χωρίς να χρειαστεί να ...πολεμήσεις· ακόμα, ο Σεπούλβεδα κάνει αναφορά σε ένα δικό του προηγούμενο βιβλίο με τον τίτλο “*Το όνομα ταυρομάχου*”, όπου πρωτοεμφανίζεται ένας παλαιός αγωνιστής με τον όνομα διάσημου ταυρομάχου, ο Χουάν Μπελμόντε.

“...Η αποστολή ονομάζεται Μιγκέλ Κρασνόφ”.

Με το άκουσμα αυτού του ονόματος έκανα ένα αστραπιαίο ταξίδι στο χρόνο, μια ιλιγγιώδη μετακίνηση με την ταχύτητα του μίσους, μεγαλύτερη από αυτήν του φωτός. Στο ταξίδι αυτό είδα την Βερόνικα όταν την έπαιρναν απ’ το σπίτι με τα μάτια μπανταρισμένα και τα χέρια δεμένα πισθάγκωνα. Ίσα που της έδωσαν λίγο χρόνο να φορέσει ένα τζιν και μια μπλούζα(....) Την έχασα(...) Έφυγα απ’ τη Χιλή, πολέμησα αλλού, και με κάθε σφαίρα που έριχνα στη ζούγκλα της Νικαράγουας σκεφτόμουν εκείνην. Έτσι πέρασαν τα χρόνια και οι ήττες, ώσπου ένα γράμμα που πήρα στο Αμβούργο μού την έφερε πίσω. Η Βερόνικα είχε πέσει στα χέρια του Κοζάκου, του Μιγκέλ Κρασνόφ, του μόνου που βασάνιζε με ακάλυπτο πρόσωπο στη Βίλα Γκριμάλντι. Ο Κοζάκος της έδειχνε μια φωτογραφία που ήμαστε οι δυο μας σ’ ένα πάρκο του Σαντιάγο, και της ζητούσε τ’ όνομά μου. Η Βερόνικα σιωπούσε. Ο Κρασνόφ, ο Κοζάκος, την άρπαζε από τα σγουρά μαλλιά της και της έταζε την ελευθερία της αν του έδινε τη διεύθυνση της κρυψώνας μου. Η Βερόνικα τη γνώριζε και σιωπούσε. Σφάδαζε απ’ τον πόνο σε κάθε βασανιστήριο και σιωπούσε. Η σιωπή της ήταν η μεγαλύτερη απόδειξη της αγάπης της για μένα και για τους συντρόφους. Η Βερόνικα αποφάσισε να ξεχάσει το μηχανισμό που οδηγεί τις λέξεις απ’ το αίσθημα στο στόμα, και με όση μαχητικότητα της είχε απομείνει φτερούγισε μακριά από το βασίλειο του Κοζάκου.

Πέταξαν το σώμα της σε μια χωματερή του Σαντιάγο. Ένα σώμα ανάμεσα σε άλλα άψυχα, αλλά η Βερόνικα κρατούσε ακόμα τη φλογίτσα που φωτίζει τη ζωή, σαν φάρος μικροσκοπικός στην πιο πυκνή και σκοτεινή νύχτα. Εκεί την βρήκε η δόνια Ανίτα και τη φρόντισε για λογαριασμό μου.”

Ο παλιός αντάρτης πρωταγωνιστής του ήταν κεντρικός χαρακτήρας του και το 1995, στο “Όνομα ταυρομάχου” (Opera - 2003 / Μετάφραση, Αχιλλέας Κυριακίδης). Έχει πια αποσυρθεί στην Παταγονία με τη σύντροφό του που άφησε τη μιλιά της στη Βίλα Γκριμάλντι. Όμως το σημερινό ενδιαφέρον των επιχειρηματιών από τη Ρωσική Ομοσπονδία για εισαγωγές προϊόντων από τη Χιλή, τον ξαναβάζει εκβιαστικά σε ένα σκοτεινό παιχνίδι με παλιούς γνώριμους που έχουν αλλάξει ρόλους. Ο αλλοτινός εκπαιδευτής του στη Σοβιετική Ακαδημία Πολέμου, δυο πρώην σύντροφοι που έκαναν καριέρα μυστικών πρακτόρων της ΕΣΣΔ, ο Ελβετός εκπρόσωπος μιας πανταχού παρούσας ασφαλιστικής εταιρείας, οι εθνικιστές νοσταλγοί του κοζάκικου μεγαλείου, οι παλιοί φίλοι του στο σκληροπυρηνικό αντάρτικο του ELN...

Όλοι ξαναδιασταυρώνονται σε ένα τοπίο όπου πλέον ρυθμιστής της εξουσίας είναι το νέο οικονομικό μοντέλο, και η Ιστορία υφίσταται ύπουλη αναθεώρηση. Οι αγωνιστές της ελευθερίας είναι “λυσσαλέοι” και τα πρωτοπαλίκαρα του Πινοτσέτ που βρίσκονται στη φυλακή για εγκλήματα κατά

της ανθρωπότητας, διαχειρίζονται ελεύθερα τον ιστότοπό τους. Το αφήγημα έχει αλλάξει. Γι' αυτό ο Σεπούλβεδα επαναφέρει στο τραπέζι το ζήτημα της πολιτικής ηθικής και προκαλεί τον αναγνώστη να προβληματιστεί για το πώς το παρελθόν θα εμπλουτίσει το μέλλον χωρίς να το δηλητηριάσει.

Ο ίδιος έχει απαντήσει: **«Αγωνίζομαι για να μην ξεχάσω ότι είμαι ελεύθερος».**

Ο τίτλος του βιβλίου αποτελεί λογοπαίγνιο του συγγραφέα: πρόκειται για τη συνέχεια και την ολοκλήρωση προηγούμενου μυθιστορήματος του, με τίτλο *“Όνομα ταυρομάχου”*, αλλά και σαφή αναφορά στο γνωστό νεοφιλελεύθερο σλόγκαν, που συνόδευσε την κατάρρευση του “Υπαρκτού”, μετά το 1990.

Στα χρόνια της παρανομίας, *“η χειρότερη ορφάνια ήταν να αποσυνδεθείς από το κόμμα, χωρίς διαταγές, χωρίς οδηγίες, χωρίς να ξέρεις αν ο σύνδεσμός σου είχε αντέξει στα βασανιστήρια ή είχε κελαηδήσει, οπότε έμενες ολομόναχος, σαν ναυαγός σε μια θάλασσα με πηχτά νερά”*. Στην εποχή της μεγάλης ήττας, οι ναυαγοί της επαναστατικής περιπέτειας ταξιδεύουν πια σε αχαρτογράφητες σκοτεινές θάλασσες. Κι έτσι ο Σεπούλβεδα, επίμονα αμετανόητος εραστής της ελευθερίας και της επανάστασης αλλά και αμετανόητα κριτικός απέναντι στη σοβιετική γραφειοκρατία, αφηγείται με το γνωστό του γλυκόπικρο, αυτοσαρκαστικό ύφος και με φόντο την πορεία των επαναστατικών κινημάτων της Λατινικής Αμερικής, το τέλος μιας ιστορίας που δε λείει να τελειώσει, καθώς οι μαχητές του επαναστατικού κινήματος του δεύτερου μισού του 20^{ου} αιώνα, απομεινάρια πλέον ενός ηττημένου και διαλυμένου στρατού, χωρίς πυξίδα και σκοπό, χωρίς σημαίες και βεβαιότητες, διασχίζουν το κατώφλι της τρίτης ηλικίας, ακολουθούν τις προσωπικές τους πια διαδρομές, διαφυλάσσοντας με πείσμα τους κώδικες τιμής της επαναστατικής τους νεότητας, την ηθική της συντροφικότητας και της αλληλεγγύης.

Η απάντηση στο κεντρικό δίλημμα του Μπελμόντε, σηματοδοτεί χωρίς περιττές ερμηνείες, το προφανές: η ιστορία δεν τελειώνει εδώ...

Κώστας Γιαβής, Αθήνα, Φεβρουάριος 2022.